‘Je hoort
en ziet
hun hersenen
knetteren’

Met de allerjongsten naar het theater

‘Tijdens een voorstelling voor de allerjongsten gaan zoveel emotionele deuren open, zowel bij de kinderen, de spelers als bij ouders en kinderbegeleiders’, zegt Karel Van Ransbeeck, artistiek leider en coördinator van Theater De Spiegel. Hij legt uit waarom theater voor jonge kinderen zo verrijkend is.

TEKST
CAROLINE BOUDRY
ILLUSTRATIES
WATCHARITA AROON
FOTO’S
SENNE VAN LOOCK

Sluit je ogen, luister en verplaats je naar de tijd net vóór je geboorte. Hoor je hoe jouw hart het bloed door de aderen van je moeder doet stromen? Als volwassene is het bijna onmogelijk om die herinnering op te roepen, maar voor heel jonge kinderen is die herinnering nabij en zit nog fris in het geheugen. De voorstelling OORT van Theater De Spiegel is geïnspireerd op wetenschappelijk onderzoek over wat en hoe we horen voor onze geboorte én over de impact daarvan op ons latere leven.

Drie spelers nemen samen met kinderen en volwassenen een duik in de klanken die we kennen van lang voor we ons iets herinneren. De ouders zitten samen met hun kind in knusse bubbels, kleine installaties waar ze beleven wat een baby ervaart in de buik. ‘Baarmoedergeluiden klinken als een bouwwerf’, zegt Karel van Ransbeeck. ‘Het kind hoort de hartslag maar ook de stem van de mama en andere geluiden van buiten. Als een kind uit de buik komt, begint het misschien niet te huilen omdat het in de luide wereld komt, maar omdat het net in de stilte terechtkomt. En je hebt stilte nodig om geluid te horen.’

Interacties maken deel uit van de voorstelling

Samen met jonge kinderen naar een muziektheater gaan, is niet evident. Kinderen hebben een eigen eet- en slaapritme, ze verkennen de wereld op hun manier, ze brabbelen en bewegen er graag op los. Is een (muziek)theatervoorstelling in een schouwburg dan wel de juiste plek voor baby’s en peuters?

Karel: ‘Absoluut. Een voorstelling voor jonge kinderen is anders dan de traditionele opvoering in een schouwburg waarbij je vanuit je klapstoel kijkt en luistert naar wat er op het podium gebeurt. Een voorstelling voor jonge kinderen speelt in op de vaardigheden van jonge kinderen. Ze zijn goede observators, onderzoekers en communicatoren, en ze staan open voor avontuur. Bovendien komen de kinderen samen met ouders en kinderbegeleiders naar het theater. En ze zitten dicht bij de spelers. De performer zoekt de toeschouwer op, de interactie tussen het kind, begeleider en de kunstenaar maakt deel uit van de voorstelling.

→

Zo'n voorstelling begint al bij het binnenkomen. We verwelkomen de kinderen, ouders en kinderbegeleiders. We creëren een warme ruimte om van de ene wereld over te stappen in de andere. Op de onthaalplek trekken ouders en kinderen hun jassen uit en acclimatiseren even. Er is een verzorgingstafel en een minikeuken om een flesje of wat eten op te warmen.

We vertellen aan ouders wat ze mogen verwachten wanneer ze die nieuwe wereld binnenstappen. Kinderen krijgen de ruimte om de voorstelling op hun manier te beleven. Kinderen voelen immers op hun eigen manier hun afstand aan tegenover de ander, en tegenover iets nieuws. Ze kunnen, als ze dat willen, dicht bij de muzikant kruipen en de instrumenten of installaties aanraken.

Natuurlijk heeft zo'n voorstelling codes die bepalen wat kan en wat niet kan. Het is vooral belangrijk dat ouders en kinderbegeleiders weten wat je van hen verwacht. Een warme hartelijke ontvangst zal de volwassenen een stukje ontzorgen, die zo samen met hun kinderen ten volle kunnen genieten van de voorstelling.'

'Eerst dacht ik: oei, dat zal niet lukken want Victor slaapt en eet veel in de voormiddag. Maar ik zag hem nieuwsgierig rondkijken naar de wereld rondom hem.'
CELINE EN ZOON VICTOR (5 MAAND)

'Ik had vooraf wel wat zenuwen aangezien Flora nog heel jong is, maar de spelers stelden me gerust. Bij het binnenkomen kon ik Flora ook rustig verluieren.'
FIEN EN DOCHTER FLORA (3 MAAND)

Kinderen verkennen de wereld met al hun zintuigen

Als ouder of opvoeder begeleid je kinderen in hun ontwikkeling en groei. Je biedt hun allerlei zintuigelijke en motorische ervaringen aan, zodat kinderen de wereld rondom hen kunnen verkennen. Hoe prikkelt zo'n muzikale voorstelling de verschillende domeinen van de ontwikkeling?

Karel: 'Een voorstelling is een totaalbeleving. De artiesten nemen hun publiek mee in een warme sfeer vol muziek en poëzie. De emotionele, sociale, motorische of cognitieve ontwikkeling zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en die zones raken we allemaal tegelijk aan. Kinderen voelen, horen, zien, ruiken, bewegen en denken na. Tijdens een voorstelling zie je de intense spanning, je hoort hun hersenen knetteren. Kinderen hoeven niet noodzakelijk alles fysiek mee te doen. Zelfs al blijven ze gewoon op de schoot zitten, wat prima is, gebeurt er in hun hoofd van alles. Ouders beleven de opvoering via de emoties van hun kind. Ze staan dan vaak versteld van hoe hun kind anders reageert in de context van het theater en helemaal in het stuk opgaat. Er zijn ook kinderen die tijdens de voorstelling van OORT in slaap vallen. Dat wil niet zeggen dat het kind en de begeleider niets beleven. Neen, de hele context brengt hen in een bepaald gemoed. Kinderen zijn zulke goede observators, er komt zoveel info binnen, ze maken zoveel connectie met wat ze beleven … en dat is zó intens dat ze soms met rode wangen in slaap vallen.'

'Ik was helemaal betoverd van de wijze waarop ik samen met Otilia de wereld vanuit de baarmoeder beleefde. Al mijn sensoren werden geprikkeld. Samen met Otilia werd ik in onze intieme bubbel door de ruimte gerold.'
KATRIEN EN DOCHTER OTILIA (7 MAAND)

'Zo moet het geweest zijn, dacht ik toen ik in de bubbel zat en al het geschuur, gewrijf en geklots hoorde. Dit zullen Rocco en ook ik gehoord hebben vóór zijn en mijn geboorte.'
JASPER EN ZOON ROCCO (16 MAAND)

Kind en kunstenaar delen een bijzondere taal

Kinderen zijn nieuwsgierige en enthousiaste onderzoekers. Onbevangen, zonder vooroordelen verkennen ze de wereld rondom hen. Elke expressievorm is voor kinderen een taal die ze begrijpen. Is tekst daarom niet nodig in de voorstelling?

Karel: 'Je hebt geen woordelijke taal nodig om te communiceren, want er is ook een universele taal. Je hele lichaam praat. Denk maar aan de manier waarop je zit, beweegt, danst en aan de klanknuances in een stem. Kinderen observeren, analyseren en voelen instinctief aan wanneer de volwas-

sene het fijn vindt dat er in de voorstelling iets nieuws of raars gebeurt. Tijdens een voorstelling lokken de kunstenaars contact uit met het jonge publiek. Ze prikkelen de verbeelding van kinderen met klanken, instrumenten, voorwerpen en materialen, met licht en donker. Ze observeren nauwkeurig de reacties van kinderen om zo een gezamenlijk verhaal, een zintuigentheater te creëren. Als een baby dicht bij een muzikant kruipt om de muziek beter te voelen, is dat heel duidelijke taal. Zo’n dialoog kan heel verrassend zijn, die verder gaat dan je als volwassene zou verwachten. Kinderen kunnen immers buiten de lijnen denken. Hun verbeelding en verwachtingen zitten nog niet in vakjes vol vastgeroeste ideeën en concepten.’

‘Muziek is altijd dichtbij, want ik ben zelf muzikant. Maar de muzikale wereld die OORT creëerde, is toch helemaal anders. Ik zat alleen met mijn zoon Rocco in de bubbel en dat zorgde toch wel voor een bijzonder intieme ervaring. De dialoog tussen bruitage, klanken, geluiden, muziek, beeld en dans, kortom die vele muzikale talen, maakten ons nieuwsgierig. Ik keek vooral naar de reacties van Rocco, naar de manier waarop al die geluiden impact hadden.’
JASPER EN ZOON ROCCO (16 MAAND)

‘Kinderen hebben echt iets beleefd tijdens de voorstelling. Misschien zullen ze het zich later niet meer herinneren, maar de ervaring op het moment zelf is bijzonder.’
MINKE, STAGIAIRE PJK-OPLEIDING

‘Vanaf nu ga ik naar voorstellingen voor jonge kinderen. Je hebt geen voorkennis of complexe uitleg nodig. Ze gebruiken een heel bijzondere taal, een taal die ik goed begrijp.’
KATRIEN EN DOCHTER OTILIA (7 MAAND)

Een rugzak vol ideeën

Kinderen zijn een oprecht publiek, want ze zullen hun enthousiasme nooit faken. Je zal als kunstenaar of performer snel merken in welke mate kinderen enthousiast zijn, bang zijn of genieten van de voorstelling. Hoe speel je daar als kunstenaar op in?

Karel: ‘Zo’n voorstelling voor heel jonge kinderen is niet voor alle artiesten weggelegd. Het is meer dan enkel je artistieke kunnen etaleren. Je hebt de juiste mindset nodig om te kunnen creëren samen met kinderen. Een speler moet zichzelf opnieuw uitvinden. Ik zeg vaak tegen een muzikant: “Dat je muziek kan maken, dat weet ik, maar

→

‘Je hebt geen woorden nodig om te communiceren’

ik wil zien, horen en voelen dat je kan dialogeren met jonge kinderen.” De speler heeft de vrijheid om te spelen, maar is gevoelig voor de reacties van kinderen, volgt de impulsen van kinderen en improviseert voortdurend. Als speler voor jonge kinderen heb je daarom een rugzak nodig vol ideeën. Afhankelijk van het moment en de interactie met de kinderen haal je daaruit klanken, muziek en voorwerpen tevoorschijn.

Kinderen leren je als speler ook stilstaan. Als volwassene denken we erg lineair. Het moet vooruitgaan, zo vlug mogelijk van punt A naar punt B. Maar we kunnen pas een goede, diepgaande connectie maken met wat we ervaren, als we blijven stilstaan. Kinderen leiden ons daarin. Ze leven in een ander ritme, leren ons stil te staan bij de dingen, gaan er dieper op in, en dat is essentieel om die dingen te kunnen grijpen en te *be-grijpen*.’

‘De muzikanten kwamen zingen aan de deur van de bubbel. Ze legden zingend contact met mij en Otilia. Je wordt snel in een bepaalde sfeer gebracht. Ik vond de voorstelling ook zeer helend, ze bracht me intens in verbinding met Otilia. Ik was echt ontroerd! Alles greep me zo sterk dat ik even weende.’

KATRIEN EN DOCHTER OTILIA (7 MAAND)

‘Bij aanvang had ik schrik dat hij overprikkeld zou worden, maar zelfs bij de harde geluiden was hij geboeid aan het luisteren. August kon alles goed begrijpen. De spelers doen echt de juiste dingen met kinderen.

Het was een heel intieme ervaring ook al waren er nog negen andere karretjes die door de ruimte reisden. Die intimiteit en geborgenheid was heel romantisch.’

ANOUSCHKA EN ZOON AUGUST (14 MAAND)

Iedereen kunstenaar?

Ook kinderdagverblijven nemen het initiatief om samen met ouders en kinderen naar voorstellingen te gaan, of nodigen een gezelschap uit in de opvang zelf. Zo bouw je als opvang bruggen tussen gezinnen en cultuur. Maar wat haal je nu als kinderbegeleider uit zo’n poëtische muzikale voorstelling? Moeten we toch allemaal een beetje kunstenaar worden?

Karel: ‘Het is absoluut niet de bedoeling dat kinderbegeleiders muzikanten of performers worden. Als gezelschap spelen we graag in een kinderopvang. De opvang is voor kinderen een plek die ze vertrouwen en waarbij ze vertoeven in de nabijheid van een vertrouwenspersoon. Daarom organiseren we, ter voorbereiding van een nieuwe voorstelling, enkele try-outs in de kinderopvang. Tijdens zo’n try-out onderzoeken we de acties en interacties met kinderen. Licht, materialen, muziek en dans brengen kinderen in vervoering. De speler krijgt ruimte om te experimenteren en om reacties en interacties los te maken bij de kinderen. Daarnaast inspireren kinderbegeleiders ons, omdat ze weten welke elementen comfort bieden aan de kinderen, zoals een groot kussen voor volwassene en kind. Of ze leggen ons uit dat een kleine introductie op de voorstelling nodig is om van een verlichte ruimte naar het donker over te gaan.

De materialen die we gebruiken tijdens zo’n voorstelling zijn zorgvuldig uitgekozen. Ze bieden een hele reeks sensitieve prikkels. Het zijn vaak natuurlijke materialen zoals hout, wol, vilt, takken, maar ook materialen die het licht weerspiegelen of spiegels waarin kinderen zichzelf tegenkomen. De materialen zijn doordacht in de ruimte geplaatst, kinderen kunnen eraan voelen en ruiken, ze vastnemen en verplaatsen. Door de belevingen van het kind zie je hoe muziek, beweging, tijd, ruimte en materialen een kind fascineert. Zo is muziek overal aanwezig: denk aan het tikken van de regen tegen een raam of aan bladeren die ritselen onder je laarzen. Daarnaast heb je alle klanken, ritmes en melodieën die de spelers produceren met materialen en muziekinstrumenten.

We schrijven geen handleiding met tips en tricks ter inspiratie voor activiteiten in de kinderopvang. We betrekken zowel kinderen, ouders en kinderbegeleiders bij de voorstelling, zodat ze de dingen meebeleven en zo de voorstelling kunnen vertalen naar hun eigen wereld. Belangrijk is dat ouders en begeleiders zien dat zo’n voorstelling een vorm is van samen iets creëren, mét de spelers én de kinderen. Dat is een omgangsvorm, een ritueel dat zo oud is als de mens zelf: we komen samen, we doen iets, we wisselen inhouden uit. Met onze voorstelling proberen we zulke momenten van samenzijn en dingen doen als gemeenschap te delen.

‘Eerst dacht ik dat baby’s veel te jong zijn om naar een voorstelling te gaan, maar toen ik in zo’n bubbel zat, zag ik hoe Amos genoot van alle sensorische prikkels. Er waren veel tikkende geluiden in de opvang, en ik ontdekte dat ik met tikkende geluiden of met het krakende geluid van blauwe plastic doosjes van champignons, de aandacht trek van baby’s. Ik geniet nu, samen met de kinderen, meer van de kleine geluiden. Ik ga ook meer op zoek naar sensorische impulsen.’
MINKE, STAGIAIRE PJK-OPLEIDING

‘Ik ben zelf niet zo creatief, maar in de leefgroep ben ik gestart met stiltes. Ik zit met kinderen op een mat en bouw een zekere spanning op waarbij ik zie dat kinderen nieuwsgierig en stil worden. Ik wrijf, ik tik, ik creëer allerlei kleine geluiden, en ik zie hoe kinderen kijken, luisteren en dan zelf kleine geluiden beginnen maken.’
BRENDA, KINDERBEGELEIDER

‘Terug thuis vulde ik een ballon met water. Ik speelde samen met Victor met geluid en licht, zoals ik zag tijdens de voorstelling.’
CELINE EN ZOON VICTOR (5 MAAND)

KAREL VAN RANSBEECK
Artistiek leider en coördinator van Theater De Spiegel, dat multidisciplinaire kunst maakt voor de allerjongsten (0-4). Via muziek, theater, beeld, objecten, beweging en technologie laat De Spiegel de toeschouwers nieuwe werelden verkennen, anders kijken, luisteren en spelen.